

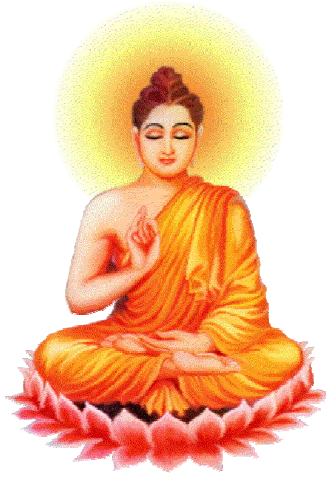

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

นะมัตถุ พุทธานัง : ความนอบน้อมของข้าฯ จงมีแด่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย
นะมัตถุ โพธิยา : ความนอบน้อมของข้าฯ จงมีแด่พระโพธิญาณ
นะโม วิมุตตานัง : ความนอบน้อมของข้าฯ จงมีแต่ท่านผู้พ้นแล้วทั้งหลาย
นะโม วิมุตตติยา : ความนอบน้อมของข้าฯ จงมีแต่วิมุตติธรรม

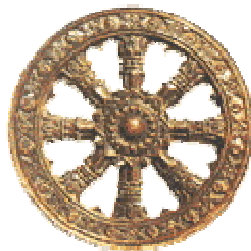
โมระประชิดตั้ง

ขันธะวิมุติสะมังคีธรรมะ

นัตถุ สุตตัสสะ ปัญจะธรรมะ ชันธานี

ขันธะวิมุติสะมังคีธรรมะ
นัตถุ สุตตัสสะ ปัญจะธรรมะ ชันธานี

ข้าพเจ้าขอนอบน้อม ซึ่งพระสุคตบรมศาสดาสักกยมนีสัมมาสัมพุทธเจ้า
แลพระนวโลกุตตรธรรม ๙ ประการ แลอธิยสงฆ์สาวก

บัดนี้ ข้าพเจ้าจักกล่าวซึ่งธรรมะชั้นตรีโดยสังเขป ตามสติปัญญาฯ
ยังมีท่านคนหนึ่งรักตัวติดกลัวทุกข์ อยากได้สุขพ้นภัยเที่ยวผายผัน เขาบอกว่าสุข
มีที่ไหนก็อยากไป แต่เที่ยวหมั่นไปมาอยู่ช้านาน นิสสัยท่านนั้นรักตัวกลัวตายมาก
อยากจะพ้นแท้ ๆ เรื่องแก่ตายวันหนึ่งท่านรู้จริงทั้งสมุทัยพวกสังขาร ท่านก็ปะถ้า
สนุกสุขไม่หายเปรี๊ยะเหมือนดังกายนี้เองฯ

ชะโงกดูถ้าสนุกทุกข์หลาย แสนสบายรู้ตัวเรื่องกลัวนั้นเบาทำเมิน ไปเมินมาอยู่
หน้าเขา จะกลับไปปาวร้องซึ่งพวกพ้องเล่า ก็กลัวเขาเหมาว่าเป็นบ้าบอ สู้อยู่ผู้
เดียวหาเรื่องเคืองสงบ เป็นอันจบเรื่องคิดไม่ติดต่อก ดีกว่าเที่ยวรุ่มร่ามทำ

สอพลอ เดี่ยวถูกขยอถูกตีเป็นเรื่องเคืองรำคาญฯ

ยังมีบุรุษคนหนึ่งอีก กลัวตายน้ำใจฝ่อ มาหาแล้วพูดตรงๆ น่าสงสาร ถามว่าท่าน
พากเพียรมาที่ช้านาน เห็นธรรมที่แท้จริงแล้วหรือยังที่ใจหวัง เอ๊ะทำไมจึงรู้ใจฉัน
บุรุษผู้นั้นก็อยากอยู่อาศัย ท่านว่าดี ๆ ฉันอนุโมทนา จะพาดูเขาใหญ่ถ้าสนุกทุกข์
ไม่มี คือ กายะคะตาสติภาวนา ขมเล่นให้เย็นใจหายเดือดร้อน หนทางจรจรียวงศ์
จะไปหรือไม่ไปฉันไม่เกณฑ์ ไข่หลอกเล่นบอกความให้ตามจริง

แล้วกล่าวปฤษณาทำให้ตอบ

ปฤษณานั้นว่า ระวัง คือ อะไร?

ตอบว่าระวังเร็ว คือวิญญาณอาการไว เดินเป็นแถวตามแนวกัน สัญญาตรงไม่สงสัย
ใจอยู่ในวังไปมา สัญญาเหนือยวภายนอกหลอกลวงจิต ทำให้คิดรุ่มวายเที่ยวส่าย
หา หลอกเป็นธรรมต่าง ๆ อย่างมายา

ถามว่า ชั้นห้า ใครพ้นจนทั้งปวง ?

แก้ว่า ใจซัพนอยู่คนเดียว ไม่เกาะเกี่ยวพัวพันติดสิ้นพิษหวง หมดที่หลงอยู่เดียว
ดวง สัญญาหลงไม่ได้หมายหลงตามไป

ถามว่า ที่ว่าตาย ใครเขาตาย ที่ไหนกัน?

แก้ว่า สังขารเขาตาย ทำลายผล

ถามว่า สิ่งใดก่อให้ก่อวน ?

แก้ว่า กลสัญญาพาให้เวียน เชื้อสัญญาจึงผิดคิดขินดี ออกจากภพนี้ไปภพนั้น
เที่ยวหันเหียน เลยลิมจิตจำปิดสนิทเนียน ถึงจะเพียรหาธรรมก็ไม่เห็น

ถามว่า ใครกำหนดใครหมายเป็นธรรม?

แก้ว่า ใจกำหนดใจหมายเรื่องหาเจ้าสัญญานั้นเอง คือว่าดี คว่าชั่ว ผลัก ติด รัก
ขัง

ถามว่า กินหนเดียวไม่เที่ยวกิน?

แก้ว่า สิ้นอยากดูรู้ไม่หวัง ในเรื่องเห็นต่อไปหายรุ่งรัง ใจก็นั่งแทนหนึ่งทั้งอาลัย

ถามว่า สระสี่เหลี่ยมเปี่ยมด้วยน้ำ?

แก้ว่า ธรรมสิ้นอยากจากสงสัย สะอาดหมดราคะไม่มีภัยสัญญาในนั้นพราก
สังขารนั้นไม่กวน ใจจึงเปี่ยมเต็มที ไม่มีพรองเงียบระงับดวงจิตไม่คิดครวญ เป็น
ของควรชมชื่นทุกคืนวัน แม้ได้สมบัติทิพย์สักสิบแสน ก็ไม่เหมือนรู้จริงทั้งสังขาร
หมดความอยากเป็นยังสิ่งสำคัญ จำอยู่ส่วนจำ ไม่กำเกิน ใจไม่เพลิ่งทั้งสิ้นหายดิ้น
รน

เหมือนดังเอากระจกส่องเงาหน้า แล้วอย่าคิดติดสัญญาเพราะสัญญานั้นเหมือน
ดังเงา อย่าได้เมาไปตามเรื่องเคืองสังขารใจขยับจับใจที่ไม่ปน ไหวส่วนตนรู้แน่

เพราะแปรไป ใจไม่เที่ยงของใจ ใจต้องว่า รู้ขั้นห้าต่างชนิดเมื่อจิตไหว แต่ก่อนนั้นหลงสัญญาว่าเป็นใจ สำคัญว่าในวณอกจึงหลอกลวง คราวนี้ใจเป็นใหญ่ไม่หมายพึ่ง สัญญาหนึ่งสัญญาใดมิได้หวง เกิดก็ตามดับก็ตามสิ่งทั้งปวง ไม่ต้องหวง ไม่ต้องกันหมู่สัญญา เปรียบเหมือนขึ้นยอดเขาสูงแท้แลเห็นดิน แลเห็นสิ่งทุกตัว สัตว์...สูงยิ่งนักแลเห็นเรื่องของตนแต่ต้นมาเป็นมรรคาทั้งนั้นเช่นบันได
ถามว่า น้ำขึ้นลงตรงสัจจันนั้นหรือ?

ตอบว่า สังขารแปรแก้ไม่ได้ ธรรมดากรรมแต่งไม่แก้งใคร ขึ้นผลักไสจับต้องก็หมองมัวชั่วในจิต ไม่ต้องคิดขัดธรรมดา สภาวะสิ่งเป็นจริง ดีชั่วตามแต่เรื่องของเรื่องเปลื้องแต่ตัว ไม่พัวพัน สังขารเป็นการเย็น รู้จักจริงต้องทิ้งสังขารที่ผันแปรเมื่อแลเห็นเบื่อแล้วปล่อยได้คล่องไม่ต้องเกณท์ ธรรมก็เย็นใจระงับรับอาการ
ถามว่า ห้าหน้าที่ มีครบกัน?

ตอบว่า ชั้นแบ่งแจกแยกห้าฐานเรื่องสังขาร ต่างกองรับหน้าที่มีกิจการ จะรับงานอื่นไม่ได้เต็มในตัว แม้ภพยศ สรรเสริญเจริญสุข นิินทา ทุกข์ เสื่อมยศ หมดลามท้าว รวมลงตามสภาพตามเป็นจริง ทั้งแปดอย่าง ใจไม่หันไปพัวพัน เพราะว่ารูปร่างขั้นก็ทำแก้ไขมิได้วัน นามก็มีได้พักเหมือนจักรยนต์ เพราะรับผลของกรรมที่ทำมา เรื่องดีพาเพลินเพลินเจริญใจ เรื่องชั่วขุ่นวุ่นจิตคิดไม่หยุด เหมือนไฟจุดจิตหมองไม่ส่องใส นึกขึ้นเองทั้งรักทั้งโกรธไปโทษใคร

อยากไม่แก้มตายได้หรือคน เป็นของพันวิสัยจะได้เขยเช่น ไม่อยากให้จิตเที่ยวคิด รู้ อยากให้อยู่เป็นหนึ่งหวังพึ่งเฉยจิตเป็นของผันแปรไม่แน่นอน สัญญาเคยอยู่ได้บ้างเป็นครั้งคราวถ้ารู้เท่าธรรมดาทั้งห้าขั้น ใจนั้นก็ขาวสะอาดหมดมลทินสิ้นเรื่องราว ถ้ารู้ได้อย่างนี้จึงดียิ่ง เพราะเห็นจริงถอนหลุดสุดวิถิ ไม่ฝ่าฝืนธรรมดาตามเป็นจริง จะจนจะมีตามเรื่องเครื่องนอกใน ดีหรือชั่วต้องดับเลื่อนลับไป ยึดสิ่งใดไม่ได้ตามใจหมาย ใจไม่เที่ยงของใจไหววิบวับ สังเกตจับรู้ได้สบายยิ่ง เล็กบ้างใหญ่รู้ไม่ทัน ชั้นบงธรรมมิตผิตที่นี้ มัวดูขั้นธรรมไม่เห็นเป็นธูลิปไป ส่วนธรรมมีใหญ่กว่าขั้นนั้นไม่แล

ถามว่า มีไม่มี ไม่มีมี นี่คืออะไร?

ที่นี้ติดหมด คิดแก้ไม่ไหว เขิญชี้ให้ชัดทั้งอรธแปล โปรดแก้เกิด ที่ว่าเกิดมีต่าง ๆ ทั้งเหตุผล แล้วดับ ไม่มีชัดใช่สัตว์คน นี้ชัดต้นมี ไม่มีอย่างนี้ตรง ข้อปลายไม่มีมี นี้เป็นธรรมที่ลึกล้ำไตรภพจบประสงค์ ไม่มีสังขาร มีธรรมที่มั่นคง

นั่นแล องค์ธรรมเอกวิเวกจริง ธรรมเป็น ๑ ไม่แปรผันเลิศภาพสงบยิ่ง เป็นอารมณ์ของใจไม่ไหวติง ระงับนิ่งเจียบสงบชัดกับใจ ใจก็สร้างจากเมหาหยาเร้าร้อน ความอยากถอนได้หมดปลดสงสัย เรื่องพัวพันขั้นห้าซาสิ้นไป เครื่องหมุนในไตรจักรก็หักลงความอยากใหญ่ยิ่งก็ทิ้งหลุด ความรักหยุดหายสนิทสิ้นพิษหวง ร้อนทั้งปวงก็หายหมดตั้งใจจง

เขิญโปรดชี้อีกอย่างหนทางใจ สมุทัยของจิตที่ปิดธรรม?

แก้ว่า สมุทัยกว้างใหญ่นัก ย่อลงก็คือความรักบีบใจอาลัยขั้น ถ้าธรรมมีกับจิต เป็นนิจันันต์ เป็นเล็กกันสมุทัยมิได้มี จงจำไว้อย่างนี้วิถิจิต ไม่ต้องคิดเวียนวนจนปนปี ธรรมไม่มีอยู่เป็นนิตยัตติยินดี ใจตกที่สมุทัยอาลัยตัว

ว่าอย่างย่อทุกข์กับธรรมประจำจิต เอาจนคิดรู้เห็นจริงจึงเย็นทั่ว จะสุขทุกข์เท่าไร มิได้กลัว สร้างจากเครื่องมัวคือสมุทัยไปที่ดี รู้เท่านี้ก็คลายหายร้อน พอพักผ่อน

เสาะแสวงหาทางหนี จิตรู้ธรรมลืมจิตที่ติดคู่ลี ใจรู้ธรรมที่เป็นสุข ชั้นทุกข์แท้แน่
ประจำธรรมคงธรรม ชั้นคงชั้นแท้แน่นอน และคำว่าเย็นสบายหายเดือดร้อน
หมายจิตถอนจากผิดที่ติดแท้ แต่ส่วนสังขารชั้นปราศจากสุขเป็นทุกข์แท้ เพราะ
ต้องแก้ไขตายไม่วายวัน จิตรู้ธรรมที่ล้ำเลิศ จิตก็ถอนจากผิดเครื่องเศร้าหมองของ
แสดง ผิดเป็นโทษของใจอย่างร้ายแรง เห็นธรรมแจ้ง ถอนผิดหมดพิษใจ จิตเห็น
ธรรมดีล้นที่พ้นผิด พบปะธรรมเปลื้องเครื่องกระสัน มีสติอยู่ในตัวไม่พัวพัน เรื่อง
รักชั้นขาดสิ้นหายยินดี ลื่นลื่นทั้งปวงหมดห่วงใย ถึงจะคิดก็ไม่ห้ามตามนิสัย เมื่อ
ไม่ห้ามกลับไม่พัวพันยุ่งไป พึงรู้ได้บาปมีขึ้นเพราะขึ้นจริง

ตอบว่า บาปเกิดได้เพราะไม่รู้ ถ้าปิดประตูเขลาได้สบายยิ่ง ชั่วทั้งปวงเจียบหายไม่
ไหวติง ชั้นทุกข์สิ่งขอมทุกข์ ไม่สุขเลย

แต่ก่อนข้าพเจ้ามีตเขลาเหมือนเขาล้ำ อยากรู้เห็นธรรมยึดใจจะให้เฉย ยึดความจำ
ว่าเป็นใจหมายจนเคย เลยเพลิดเขยชม “จำ” ทำมานาน ความจำผิดปิดไว้ไม่ให้
เห็น จึงหลงเล่นชั้นห้าสงสาร ให้ยกตัวอวดตนพันประมาณ เทียวระรานตีคน
อื่นเป็นพื้นไป ไม่เป็นผล เทียวดูโทษคนอื่นนั้นขึ้นใจ เหมือนก่อไฟเผาตัวต้องมัว
มอม

ใครผิดถูกดีชั่วก็ตัวเขา ใจของเราเพียงระวางตั้งถนอม อย่านให้อกุศลวนมาตอม
ควรถึงพร้อมบุญกุศลผลสบาย เห็นคนอื่นเขาชั่วตัวก็ดี เป็นราศียึดชั้นที่มั่นหมาย
ยึดชั้นต้องร้อนแท้เพราะแก้ตาย เลยซ้ำร้ายกิเลสกลุ่มเข้ารุมกวน เต็มทั้งรักทั้ง
โกรธโทษประจักษ์ ทั้งกลัวนักหนักจิตคิดโหยหวน ข้าอาธรมณ์กามห้ำก็มาชวน ยก
กระบวนทุกอย่างต่าง ๆ ไป

เพราะยึดชั้นทั้งห้าว่าของตน จึงไม่พ้นทุกข์ภัยไปได้না ถ้ารู้โทษของตัวแล้วอย่า
หาเฉย ดูอาการสังขารที่ไม่เที่ยงรำไปให้ใจเคย คงได้เขยชมธรรมอันเอกวิเวกจิต
ไม่เที่ยงนั้นหมายใจโหวจากจำ เห็นแล้วซ้ำดู ๆ อยู่ที่ไหว พออาธรมณ์นอกดัดบระจับ
ไปหมดปรากฏธรรม เห็นธรรมแล้วขอมหายวุ่นวายจิต จิตนั้นไม่ติดคู่จริงเท่านี้
หมดประตู รู้ไม่รู้ยังวิธใจ รู้เท่าที่ไม่เที่ยง จิตต้นพันริเริ่ม คงจิตเดิมอย่างเที่ยง
แท้ รู้ต้นจิตพ้นจากผิดทั้งปวงไม่ห่วง ถ้าออกไปปลายจิตผิดพันที่

คำที่ว่ามิดนั้นเพราะจิตคิดหวังดี จิตหวังนี้ปลายจิตคิดออกไป จิตต้นดีเมื่อธรรมะ
ปรากฏหมดสงสัย เห็นธรรมอันเลิศล้ำโลกา เรื่องคิดค้นวุ่นหามาแต่ก่อน ก็เลิก
ถอนเปลื้องปลดได้หมดสิ้น ยังมีทุกข์ต้องหลบนอนกับกินไปตามเรื่อง ใจเชื่องซิด
ต้นจิตคิดไม่ครวญ ธรรมดาของจิตก็ต้องนึกคิด พอรู้สึกจิตต้นพันโหยหวน เจียบ
ส่งตจากเรื่องเครื่องรบกวน ธรรมดาสังขารปรากฏหมดด้วยกัน เสื่อมทั้งนั้นคงที่
ไม่มีเลย

ระวางใจเมื่อจำทำละเอียด มักจะเปียดให้จิตไปติดเฉย ใจไม่เที่ยงของซ้ำให้เคย
เมื่อถึงเอชหากรู้เองเพลงของใจ เหมือนดังมายาที่หลอกลวง ท่านว่าวิปัสสนูปกิ
เลส จำแลงเพศเหมือนดังจริงที่แท้ไม่จริง รู้ขึ้นเองหมายนามว่าความเห็น ไม่ใช่
เช่นฟังเข้าใจชั้นไต่ถาม ทั้งตริตรองแยกแยะแยะรูปนาม ก็ใช้ความเห็นเองจง
เล็งดู รู้ขึ้นเองใช้เพลงคิด รู้ต้นจิต จิตต้น พันโหยหวน ต้นจิตรู้ตัวแน่ว่าสังขารเรื่อง
แปรปรวน ไซ้กระบวนไปดูหรือรู้อะไร

รู้อยู่เพราะหมายคู่ที่ไม่ใช่ จิตคงรู้จิตเองเพราะเพลงไหว จิตรู้ ไหว ๆ ก็จิตติดกัน
ไป แยกไม่ได้ตามจริงสิ่งเดียวกัน จิตเป็นสองอาการเรียกว่าสัญญาพาพัวพัน ไม่

เพียงนั้นก็ตัวเองไปเลี้ยงใคร ใจรู้เสื่อมของตัวก็พันมัวมืด ใจก็จิตสิ้นรสมดสงสัย
ขาดค้นคว้าหาเรื่องเครื่องนอกใน ความอาลัยทั้งปวงก็ร่วงโรย ทั้งโกรธรักเครื่อง
หนักใจก็ไปจาก เรื่องใจอยากก็หยุดได้หายหวนโหย พันหนักใจทั้งหลายโอดโอย
เหมือนฝนโปรยใจ ใจเย็นเห็นด้วยใจ ใจเย็นเพราะไม่ต้องเที่ยวมองคน ผู้จิตตัน
ปัจจุบันพันหวนโหว ดิหรือชั่วทั้งปวงไม่หวั่นใย ต้องดับไปทั้งเรื่องเครื่องรุงรัง อยู่
เงียบ ๆ ตันจิตไม่คิดอ่าน ตามแต่การของจิตสิ้นคิดหวัง ไม่ต้องวุ่นต้องวាយหาย
ระวัง นอนหรือนั่งนิ่งพันอยู่ ตันจิต

ท่านซั่มรรคพึ่งหลักแหลม ช่างต่อแต่้มกว้างขวางสว่างไสว ยังอีกอย่างทางใจไม่
หลุดสมุทัย ขอจงโปรดชี้ให้พิสดารเป็นการดี

ตอบว่า สมุทัย คือ อาลัยรัก เพลินยิ่งนักทำภพใหม่ไม่หน่ายหนี ว่าอย่างต่ำกาม
คุณห้าเป็นราศี อย่างสูงซั่มมูทัยอาลัยฉาน ถ้าจับตามวิถี มีในจิต ก็เรื่องคิดเพลิน
ไปในสังขาร เพลินทั้งปวงเคยมาเสียช้านาน กลับเป็นการดีไปให้เจริญจิตไปใน
ส่วนที่ผิด ก็เลยแตกกิ่งก้านพุ่งชานใหญ่ เที่ยวเพลินไปในผิดไม่คิดเขิน สงัดขอบ
อารมณ์ก็ชมเพลิน เพลินจนเกินลืมตัวไม่กลัวภัย

เพลินดูโทษคนอื่นตื่นด้วยชั่ว โทษของตัวไม่เห็นเป็นโฉนโทษคนอื่นเขามากสัก
เท่าไร ไม่ทำให้เราตกรนกลเลย โทษของเราเศร้าหมองไม่ต้องมาก สงวิบากไปตก
นรกแสนสาหัส หมั่นดูโทษตนไว้ให้ใจเคย วันเสียซึ่งโทษนั้น คงได้เขยชมสุขพัน
ทุกข์ภัย

เมื่อเห็นโทษตนขัดริบตัดทิ้ง ทำอ้อยอิงคิดมากจากไม่ได้ เรื่องอยากดีไม่หยุดคือตัว
สมุทัย เป็นโทษใหญ่กลัวจะไม่ดีนี้ก็แรง ดีแลไม่ดีนี้เป็นพิษของจิตนึก เหมือนไข
หนักถูกต้องของแผลง กำเรปโรคด้วยพิษผิดสำแลง ธรรมไม่แจ้งเพราะอยากดีนี้
เป็นเดิม ความอยากดีมีมากมักลากจิต ให้เที่ยวคิดวุ่นไปจนใจเหิม สรรพชั่วมัว
หมองก็ต้องเดิม ผิดยิ่งเพิ่มร่ำไปไหลจากธรรม ที่จริงซั่มมูทัยนี้ใจฉันทราม ฟัง
เนื้อความไปข้างนุงทางยุงยั้ง เมื่อซั่มรรคพึ่งใจไม่ไหวติง ระงับนิ่งใจสงบจบกันพิฯ

อันนี้ชื่อว่าขันธวิมุตติสะมังคีธรรมะประจำอยู่กับที่ ไม่มีอาการไปไม่มีอาการมา
สภาวะธรรมที่เป็นจริงสิ่งเดี๋ยวเท่านั้น และไม่มีเรื่องจะแวงเวียง สิ้นเนื้อความแต่
เพียงเท่านั้น

ผิดหรือถูกจงใช้ปัญญาตรองดูให้รู้เถิดฯ

พระภุริทัตโตฯ (หมั่น)
วัดสระประทุมวัน เป็นผู้แต่งฯ

